

KS. MARCIN SIEŃKOWSKI*

Joseph Ratzinger, *Prawda i wolność. Rozważania o współczesności*, przeł. R. Zajączkowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2020, ss. 179.

Na prezentowaną książkę, która ukazała się w ubiegłym roku nakładem wydawnictwa WAM składają się cztery teksty Ratzingera. Poprzedza je wstęp napisany przez Roberta J. Woźniaka zatytułowany „Ewangelia w pokawałkowanym świecie. Diagnozy i recepty Josepha Ratzingera”. Ze wstępu dowiadujemy się m.in. tego, że wypowiedzi Ratzingera powstały w latach dziewięćdziesiątych XX w.

Problematyka tekstów niemieckiego teologa koncentruje się na kilku pojęciach. Oprócz tytułowych „prawdy” i „wolności” mowa w nich również o „wierze”. Wprawdzie można zajmować się każdym z nich osobno, jednakże Ratzinger analizuje je pod kątem ich wzajemnych relacji i zależności. Zdaniem Woźniaka, późniejszy papież dokonuje interesującej diagnozy, która wskazuje na przyczyny rozłączenia w świecie nowożytnym tych trzech pojęć, a także sięga do czasów i racji, które ukazują ich harmonijne współistnienie i warunkowanie się. Pod tym względem książka ta jest niezwykle wartościowa. Dzięki niej rozumie się aktualny stan rzeczy oraz dostrzega powody dekonstrukcji harmonijnych związków prawdy, wolności i wiary.

Pierwszy artykuł zatytułowany „Wiara między rozumem a uczuciem” podejmuje problem rozumienia wiary, a zwłaszcza przyczyn zredukowania jej do sfery uczuciowej. Zawiera on wyjaśnienie, dlaczego wielu myślicieli oddziela dziś rozum od istoty wiary. Podaje także przyczyny, które decydują o oparciu wiary na uczuciu¹.

---

* ks. Marcin Sieńkowski – Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elckiej
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0679-5006>; e-mail: sienkowskimarcin@interia.pl

¹ Jako przedstawiciela tego typu rozumienia kwestii wiary Ratzinger podaje Schleiermachera. Natomiast nie wspomina, że ten nurt myślowy reprezentuje także A. Comte. Por. M. Sieńkowski, *Religia i wiara w ujęciu Augusta Comte'a*, „Rocznik Naukowy Duszpasterstwa Nauczycieli” 3(2019), s. 149-169.

Na podstawie pierwszego tekstu uwidacznia się także głęboka znajomość zagadnienia racjonalności wiary, którą dysponuje Ratzinger. Wyjaśnia on, co to znaczy, że religia oraz wiara są racjonalne, a także przybliży długotrwały proces, który doprowadził do uformowania takiego stanowiska. Wiedza na ten temat może przydać się głównie temu, kto zgłębia kwestię rozumności wiary, ale również dla samych wierzących, czyli osób praktykujących wiarę. Jak się okazuje, pomijanie roli rozumu w wierze prowadzi do jej wynaturzenia.

Z obecnością rozumu w wierze związany jest problem prawdziwości wiary. Temu zagadnieniu niemiecki teolog poświęcił drugi tekst zatytułowany „Chrześcijaństwo – prawdziwa religia?”. Omawia w nim przyczyny, dla których religię odłącza się od prawy. Posługuje się przy tym interesującym dialogiem, który św. Augustyn prowadził z Varronem. Dzięki niemu dowiadujemy się, na ile sposobów może być rozumiane pojęcie „teologii”. Zdaniem Ratzingera, oddzielenie prawdy (rozumu) i wiary nastąpiło na skutek „rozwoju” samego rozumu, a w zasadzie na skutek zawężenia jego rozumienia.

W kolejnym tekście pt. „Wiara – prawda – tolerancja” omówiona jest relacja wiary i tolerancji. Wiąże się z tym zagadnienie nazywane *religio vera*. Znamienne, że Ratzinger prowadzi swoje rozważania w kierunku połączenia prawdy i dobra. Ponieważ jednym i tym samym jest pytanie o prawdę i o dobro, to rozstrzygająca w tym temacie jest płaszczyzna praktyczna (miłość).

Na koniec niemiecki teolog nakreśla właściwe rozumienie pojęcia wolności. W artykule „Wolność i prawda” wyjaśnia, w jakim stopniu wolność powinna być zorientowana na prawdę (rzeczywistość), a także rolę prawa w warunkowaniu wolności. Ostatecznie tylko prawdzie przysługuje zdolność wyzwolenia.

Każdy z czterech prezentowanych tekstów składających się na książkę stanowi nie tylko omówienie stanu faktycznego w kwestiach współczesnego rozumienia prawdy, wolności i wiary, ale daje również odpowiedzi na pytania dotyczące przyczyn porzucenia harmonijnych relacji między nimi. Z pewnością przemyślenia Ratzingera pozwalają zachować krytyczny dystans do współczesnych idei, a także dają nadzieję na spójne postrzeganie wielowymiarowej rzeczywistości, w której głównie wiara i rozum nie muszą być sobie przeciwstawiane, lecz zintegrowane i wzajemnie na siebie oddziałujące.